

Lund den 16.6 1967

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Frk Ingeborg Johansson

V. Haghult

Markaryd

Hjärtligt tack för uppteckningen rörande mjölkttänder.

Det var en sak i den, som vi fann synnerligen intres-
sant. På sid. 5 står det om användning av den första
tappade mjölkttanden som sten i ett smycke. Denna upp-
gift skulle vi om möjligt vilja ha mera preciserad
till tid och plats. Den skulle då bliva ännu värde-
fullare för oss. Beskriv gärna ett sådant smycke och
tala om var det finns och vem som äger det.

Vi hoppas på hjälp och ett snabbt svar på detta.

Hälsningar

Lars-Erik Larsson

(Lars-Erik Larsson)
l:e amanuens

M.16876

Svar fr. S. Joh. y. 15/11-68

LUF 135

Njälthänder

Det vill siges som man numera knappast har något särskilt kryderi eller besvär med barnet vid den tiden då det samma skall få sina första tänder de s.k. njälthänderna. Det är möjligt att man ger akt på barnets beteende, dess krossar etc. den aktuella tiden, från sex till nio månader, men då man numera har en så pass upplysning och för övrigt resurser, så serart det gäller detta område säger man det hela ganska lugnt och menar: det ordrar sig! Så var det inte förr. Det var säkerligen många kvinnliga mätters ²modrar som hade ett utbrott med sina barn just vid den här åldern, ty som regel voro de kinkiga och hade svårt för att finna sig tillrätta i miljön. Ordra på det barnet hade ont för tänder behövt det och i själva tandväxtningen låg det väl kvar varit allra som värst ty den lille hade ingen tv och man var så gott som rädlös inför problemet i fråga. Det var ju inte endast barnets tillfälliga svårigheter man oroad sig för utan fastmer för den

10/6-67

möjligheten att det hela kunde leda till något så förfärligt
som det som kallade för sandslag. Vidana saker skulle
väl vara hänt, enligt vad jag själv kunde berättas för omkring
50 år sedan. Men, för detta så vil som för så mycket annat
hade man naturligtvis motåtgärder, då för tiden. Det gällde, att
vara på vakt och handla snabbt, så skulle barnet som drabbats
av sandslag inte för någon framtida men. Hur skulle man
dessa kunna förebyggas? Jo för det första, så för man obser-
verade, att något barn luttade häriet (barnet som kanske låg
i vagnen visade någon stel eller starrande blick), skulle
modern så snart som möjligt kläda av barnet dess
kläder och ingalunda spara vagnens sängkläder omkring
det var finare eller sämre sidana. Allsammans hotades in
i omrörelsen och ländes på, och man skulle se till att
varanda träd brändes upp. Tagtogs nu detta noggrant så
var barnet räddat för framtida men, och var och bekymmer
för dylikt var liksom bortbläst, till vidare. Vi ser
alltså hur skrock och vidskeppelse var rådande i folktron

hängt fram på 1900-talet och bestämde om inte ett och annat
sittes bross vänn idag trots all upplysning.

Men vi vet, var det ju ganska vanligt med barnavårdarna av
olika slag i äldre tid och man satte gämsadel ens och andra i samband
med den resbarla landäldern. Om den lille var "pisli" (kilen) hade
dålig aptit, ja då var det de kommande myjälktänderna som
della betrodde på, det tog man helt enkelt för givet.

Färför var man säkerligen glad när det var så dags, att de två
första tänderna kunde skönjas ty därmed var den sista tiden
över och den lille hade bara att växa, trivas och må väl.

Torpen fästes sig vid numera om det kommer en eller två
myjälktänder i gängen när sådant är aktuellt, men för blev man
mycket betänksam, om man upptäckte endast en tand i gängen,
ty det var så gott som ett förbud, att barock inte kom ut
längre så länge. I varje fall kunde man om så som någon lägga av
det där kulsandet med den lille bit "olivrot" som den lille
hade haft ett litet på en längre tid, för att de kommande
myjälktänderna skulle bli starka och hållbara. Olivrot kunde

köpas på apotek och var tydligen ett välsmakande ämne
som smöret i allmänhet kunde förtäras.

Vid det här laget, när ju barnets utveckling lika som kommit
in i ett annat skede och då det gälla äldre tid, erinras jag
om hur man med en viss stolthet kunde visa upp den
lilla "fänsbissan" (mjölkständer) för grannar och bekanta.
Kanske själva gudmor, kom på besök en vacker dag och då
var det ju helt naturligt att hon för sin del beundrade den
nya uppfinningen, "de små bissan" som hade kommit så fint.
Själklakt, att lilla skulle ha en peng vid ett sådant tillfälle
och dessutom välörkingar, om hälsa och framgång i fortsätt-
ningen. Ungefär så här gick det till i sådana sammanhang
i den här bygden vill jag minnas, och det kan också tilläggas,
att så snart barnets gudmor kom på besök i hemmet hade
hon alltid någon gåva med sig till sitt gudbarn.

Varifrån detta mysteriska med mjölkständer och var det
bottenade, det är ingen som vet numera, och kanske inte
ens folket här i bygden vid tiden omkring sehelshiftet

skulle kunna klarlagt det. Som, att den första mjölkstaden
som barnet tappade skulle villkorligen gömmas, så att barnet
i en framtid skulle ha möjlighet att kunna låta sätta in den
som en sten i ett somycke. De övriga mjölkstäderna som tappades,
kunde man mycket väl kasta bort om en absolut inte bräna
dem ty det skall inte vara bra, kalle det. Man gissar, att det
läg något vidskepligt i det hela beträffande mjölkstäderna
och var så in biten generation efter generation att man inte
var i stånd att riktigt nonchalera alltsammans.
För att spårstäderna skulle bli vackra och ritte väl
skulle man enligt gammal sed rycka ut de förra så snart
man iaktlog, att de lossnade. Detta gick så till, att man
lade en stark tråd om den lilla mjölkstaden och ryckte
hastigt till, och i de flesta fall lyckades det lilla ingreppet
ganska bra. Vid ett sådant tillfälle har man hört
mer än en gång: "hæ å tunnen grav om me me så inte
spale för fatt me"